

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

(Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2023)

Ahmet Serdar ERKAN

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı
asemata66@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0425-795X>

Tekirdağlı Ahmed Lutfî'nin Eserlerine Göre 18. yüzyılda Tekirdağ'daki Edebî Muhitler

*Literary Environments in Tekirdağ in the 18th
Century According to the Works of Tekirdağlı
Ahmed Lutfi*

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 15.02.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 10.03.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.04.2023

Atıf/Citation

Erkan, A. S. (2023). Tekirdağlı Ahmed Lutfî'nin eserlerine göre 18. yüzyılda Tekirdağ'daki edebî muhitler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(1), 52-67.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1251585>

Erkan, A. S. (2023). Literary environments in Tekirdağ in the 18th century according to the works of Tekirdağlı Ahmed Lutfi. *Journal of Academic Language and Literature*, 7(1), 52-67.
<https://doi.org/10.34083/akaded.1251585>

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

*Bu makale, "Tekirdağlı Ahmed Lutfî Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)" başlıklı doktora tezinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

z

Tekirdağ, Osmanlı döneminde payitahta olan yakınlığı ve faal bir ticaret merkezi olması sebebiyle birçok Şaire ev sahipliği yapmıştır. Yapılan araŐtırmalar neticesinde elde edilen bilgilere göre Tekirdağ'da 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar toplam 73 Şair yaşamıştır. 18. yüzyılda, toplam Şair sayısının üçte biri yani 31 Şairin bu beldede yaşadığı tespit edilmiŐtir. Bu Şairlerden biri de Tekirdağlı Ahmed Lutfi'dir. *Dıvn*'ından hareketle tahminen 17. yüzyılın son çeyreğinde doğup 18. yüzyılın ikinci yarısında vefat ettiğini düşündüğümüz Şairin bahsedilen eseri haricinde bir de *Tezkiresi* vardır. Şairin 623 Şiirden meydana gelen *Dıvn*'ı hacimli olarak nitelenebilir. *Şuarâ-yı Tezkire* adlı eseri ise Tekirdağlı ađdaŐı 20 Şairi tanıttığı ve Şiirlerinden rnekler sunduğu bir kitaptır. Bu alıŐmada Ahmed Lutfi'nin bahsi geçen iki eserinden hareketle Tekirdağlı Şairlerin bir araya geldikleri edebî muhitler tespit edilmeye çalıŐılmıŐtır. Söz konusu bu edebî muhitler Tekirdağ'daki "Dükkânlar, Şuarâ meclisleri ve meyhaneler" etrafında ŐekillenmiŐtir. Dönemin Şairleri bazen o Şehirde görevli bir devlet ricalinin konağında, bazen o yerin bir Őairinin Őuar meclisinde bazen de bir dükkân veya meyhane kŐesinde toplanmıŐlardır.

Anahtar Kelimeler: 18. yüzyıl, Tekirdağlı Ahmed Lutfi, Edebî muhitler, Őuar Meclisleri

Abstract

Tekirdağ hosted many poets during the Ottoman period due to its proximity to the capital city and being an active trade center. According to the information obtained as a result of the researches, a total of 73 poets lived in Tekirdağ from the 15th century to the 20th century. In the 18th century, it was determined that one third of the total number of poets, that is, 31 poets, lived in this town. One of these poets is Ahmed Lutfi from Tekirdağ. Based on his Divan, the poet, who we think was born in the last quarter of the 17th century and died in the second half of the 18th century, also has a Tezkire, apart from the aforementioned work. The poet's Divn, which consists of 623 poems, can be described as voluminous. His work "Őuar-yı Tezkire" is a book in which he introduces 20 poets from Tekirdağ and presents examples from their poems. In this study, it has been tried to determine the literary circle where the poets from Tekirdağ come together, based on the two works of Ahmed Lutfi. These literary circles in question were shaped around "Shops, shuara assemblies and taverns" in Tekirdağ. The poets of the period sometimes gathered in the mansion of a statesman working in that city, sometimes in the assembly of a poet, sometimes in the corner of a shop or tavern.

Keywords: 18th century, Ahmed Lutfi from Tekirdağ, literary environments, Councils of Őuar

Giriş

Türkiye’de Marmara Denizi’nin kuzey kıyıları üzerine kurulmuş bir sahil kenti olan Tekirdağ’ın tarihi Antikçağ’lara kadar inmektedir. Bu şehrin tespit edilen ilk adı Bisanthe’ (Visanthe)dir. Daha sonra sırasıyla Roma ve Bizans devrinde “Rhaidestos, Resisthon”, Venediklilerde “Rodosto” ve Osmanlıda ise önceki isimlerin devamı olarak “Rodosçuk” adıyla anılmıştır. Evliya Çelebi’ye göre vaktiyle buralarda Bizans tekfurlarının bağlarının bulunması ve beldenin kuzeyinin dağlarla çevrelenmesinden dolayı şehre “Tekfurdağı” da denilmiştir. Tekirdağ ismi de bu isme dayanmaktadır (Ateş, 2011, s. 359).

Bu şehir, konumu itibariyle Eskiçağ’da olduğu gibi Osmanlı devrinde de faal bir ticarî transfer noktasıydı. Şöyle ki Balkanlar’dan ve Doğu Akdeniz’den getirilen mallar burada depolanıp gemilerle İstanbul’a bazen de Bursa üzerinden Anadolu’ya, gönderilirken Anadolu’nun çeşitli yerlerinden gelen mallar da Bursa’dan Tekirdağ’a, oradan Edirne ve Balkanlar’a ulaştırılmaktaydı (Ateş, 2011, s.361). Görüldüğü gibi Tekirdağ, Balkanlar’dan Anadolu’ya Anadolu’dan da Balkanlara mal aktarımında önemli bir geçiş istasyonuydu.

Tabiat olarak da ayrı bir güzelliğe sahip olan bu şehir, Marmara Denizi ile Ganos Dağları arasındaki üzüm bağları ve geniş tarım alanlarıyla yeşilin farklı tonlarını gözlere sergilemektedir. Tekirdağ bu güzel tabiatının yanında üzüm ve tarım mahsullerinin de işlendiği sanayi kollarının bulunduğu bir endüstri merkezidir (Tuncel, 2011, s.364).

Bir bölgenin tabiat güzellikleri orada yaşayan insanların ruhlarında olumlu duyguların oluşmasını netice verebilmektedir. Yukarıda bahsedildiği gibi etrafı üzüm bağları ve geniş tarım alanları ile kaplı olan Tekirdağ’ı, Marmara Denizi’nin kıyısında olması sebebiyle yeşil ve mavinin iç içe olduğu bir sahil şehridir. Buranın sakinleri olan şairlerin de insan ruhuna dokunan bu güzelliklerden etkilenmemesi düşünülemez. Yüzyıllar boyunca birçok şaire ev sahipliği yapan Tekirdağ’ında farklı mekânlar etrafında çeşitli edebî muhitler oluşmuştur. Bu memleketin yetiştirdiği şairlerden biri olan Ahmed Lutfi de hem *Divân*’ında hem de *Tezkire*’sinde bu edebî çevrelerden bahsetmiştir.

1. Tekirdağlı Ahmed Lutfi ve Eserleri

*Dağı çok medđ ederdim ger diyrım olmasa Lutfi
Cihnda misli nâdir bir vilyettir Tekirdağ'ı* G.309/8

18. yüzyıl Osmanlı imparatorluğu için birçok yönden sıkıntılılarla geçmesine rağmen güçlü bir geleneğin gölgesinde gelişip büyüyen Dîvân edebiyatı açısından çok verimli bir dönem olmuştur. Öyle ki her taşın altından bir şairin çıktığı bu yüzyıl adeta kendini ortaya koymak isteyen şairler için hüner ve maharetlerini gösterme yüzyılı olmuştur, denilebilir. Bu devirde şairler; gerek cinas, iştikak, kalb gibi hünere dayalı sanatlara gerekse tarih düşürme, muamma ve lugaz gibi akıl oyunlarına diğer dönemlere göre şiirlerinde daha çok yer vermişlerdir.

Bu yüzyılda yetişen şairlerden biri de Tekirdağlı Ahmed Lutfi'dir. şairin hayatı hakkında tezkirelerde hiçbir bilgi yer almamaktadır. Yaşamıyla ilgili elimizdeki tek kaynak Nil Tuman'ın *Tuhfe-i Nâilî* adlı eseridir. Bu eserin 888. sayfasındaki 3690 numaraya kayıtlı notta şunlar yazılıdır:

“Lutfi, Ahmed Lutfi Efendi Tekirdağlı, Hatip. Hicri 1155, M. 1742 tarihinde hayatta idi. Dîvân'ında bulunan manzum bir mektubun sonundaki beyit:

.. _ _ / . . _ _ / . . _

'Abd-i kem nzım-ı in şurfe rağam

*Ağmed-i Lutfi şaşib-i Rüstem*¹

Dîvân'ı niversite Kütüphanesi'nde, numara 1028, Dîvân'ından alındı (Kurnaz & Tatçı 2001 s.888).”

Bu kısa bilgiye göre Tekirdağ'da hatplik yapan şair, H. 1155, M. 1742 yılında hayattadır. Ancak Ahmed Lutfi'nin ne doğumu ne de ölümüyle ilgili ne bu kaynakta ve ne de eldeki diğer kaynaklarda² herhangi bilgi veya kayıt yer almaktadır. Bununla beraber şair, *Dîvân'ında*, hayatı ile ilgili birçok meseleye ışık tutmuştur. şiirlerinden hareketle doğum ve ölüm yılları olarak tahmin ettiğimiz tarihler şu şekildedir:

¹ Bu beyit *Dîvân'da* 2 nolu mesnevideki mahlas beytidir (MSN.2/56).

² Bu kaynaklarda; “Aydın Oy'un (1995, s. 6-12) *Tekirdağ şairleri* kitabında şairle ilgili verilen bilgiye, Agh Sırrı Levend'in (1988, s. 415) *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı kitabındaki “Tekirdağ'ında Yetişenler” başlığı altında Ahmed Lutfi'nin diğer bir eseri olan *Tezkire-i şuara'yı* tanıtırken verdiği kısa bilgiye, Franz Babinger'in *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* kitabında Ahmed Lutfi ile Sırrı'yı birbirine karıştırdığı bilgiyle (ev. ok, 1992, s.311) ve Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Mellişleri*'nde şairin *Tezkiresi* hakkında verdiği kısa açıklamadan (Bursalı Mehmed Tahir, 1923, s.198) oluşan bilgiye ulaşılmaktadır.

1-*Dîvân*'daki mukattaat kısmında yer alan 1 nolu kıta-ı kebirin başlığında “Hâl-ı sığarımda İstanbul'da iken maskat-ı re'sim olan Tekfurdağı'na irsâl eylediğim manzum muhabetnâmedir.” şeklinde bir cümle yer almaktadır. Bu şiirin sonunda H.1119, M.1707-1708 yıllarına karşılık gelen bir tarih vardır. Bu şiirdeki “Hal-i sığar” tabirinden hareketle doğum tarihi olarak düşündüğümüz tahmini yıl, H.1102, M. 1690-1691 yıllarıdır.

2- *Dîvân*'da yer alan en son tarih şiirindeki yıl, H.1158, M. 1745-1746 yılıdır³. O halde vefatı da bu tarihten sonra olmalıdır. Bu bilgiler ışığında Ahmed Lutfî'nin 17. yüzyılın son çeyreğinde doğup 18. yüzyılın ikinci yarısında vefat etmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Ahmed Lutfî'nin bilinen iki eseri vardır. Bunlardan ilki 623 şiirden meydana gelen hacimli bir *Dîvân*'ı (Erkan, 2022) diğeri ise Tekirdağ'daki çağdaşı 20 şairi anlattığı *Tezkire-i Şuarâ* (Alpaydın & Yılmaz, 2021) adlı eseridir.

Dîvân'ın “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar” kısmında iki adet nüshasını vardır. Bu nüshalardan en hacimli olan Ü1 nüshası, “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar kısmının İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnan Yazmaları bölümünde, NEKTY10498 nolu yer numarasına kayıtlı” bir nüshadır. Diğeri ise Ü1 nüshasının yarısı kadar olan “İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar kısmında NEKTY01028 nolu yer numarasına kayıtlı” diğeri nüshadır. *Dîvân*'da, “15 kaside, 5 mesnevi, 131 tarih şiiri (99 adet kıta, 21 adet gazel, 7 adet nazm, 2 adet kaside, 2 adet mısra), 110 musammat (3 adet terkîb bend, 3 adet tercî bend, 1 adet 24'lü, 19 adet müseddes, 13 adet tesdis, 7 adet muhammes, 20 adet tahmis, 44 adet şarkı), 332 gazel, 19 lugaz (14 adet mesnevi, 5 adet gazel), 9 kıta, 1 rubai ve 1 müfret” olmak üzere toplam 623 şiir vardır.

Ahmed Lutfî'nin *Dîvân*'ı dışındaki diğeri ise *Tezkire-i Şuarâ*'dır. İstanbullu âlim ve fazıl bir zat olan Mehmed Said Efendi, kendi döneminde yaşayan şairleri anlatan bir tezkire yazmak ister. Lakin bu tezkirenin sadece İstanbul'la sınırlı kalmamasını istediği için Ahmed Lutfî'den Tekirdağ'da yaşayan şairlerin de hal tercümelerini yazması için ricada bulunur. O dönemde Tekirdağ'da mahkeme kâtibi olan şair, bu istek üzerine çağdaşı 20 şairi anlatıp şiirlerinden örnekler verdiği bir tezkire hazırlar (Alpaydın & Yılmaz 2021, s.28). Üç nüshası olan (Alpaydın & Yılmaz 2021, s.25) bu eserin tespit edilen tek nüshası Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde yer alan 457/1 numaralı 21 varaktan meydana gelen nüshadır. Bu *Tezkire*, 2021 yılında İstanbul Üniversitesinden Bilal Alpaydın ve Müslüm Yılmaz tarafından neşredilmiştir.

³ Bu hicri yıl, 130 nolu tarih şiirinde yer almaktadır.

2. 18. yüzyılda Tekirdağ'da Edebî Muhitler

Ahmed Lutfî, Tekirdağ'ında Rüstem Paşa Camii'nde hatiplik, Tekirdağ mahkemesinde ise kâtiplik yapmıştır. Ömrünün nerdeyse tamamı Tekirdağ'ında geçen şair için bu şehir "marifetin karargâhı ve eğlence şehri; çevresi gül bahçeleri, bağ ve ağaçlıkları süslenmiş, belde sakinlerinin eğlence için aradıkları tüm içecek ve eğlence aletlerinin bulunduğu güzle bir yer" dir:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

'Arağ anda mey anda cümle âlât-ı şarab anda

Qarârgâh-ı ma'ârif şehr-i 'işret'dir Tekirdağ'ı

Anıñ pîrâmeni gülzâr u bâğistân ile memlû

Dırahtsitân ile pür-zîb ü ziynetdir Tekirdağ'ı

G.309/2-3

Şair bu gazelin son beyitlerinde, "Gerçi herkese kendi memleketi hoş gelir ama beldeler içinde Tekirdağ istirahat mekânıdır. Memleketim olmasa da çok överdim (zira) cihanda eşi nadir bulunan bir şehirdir Tekirdağ!" diyerek bu şehre olan sevgisini de ortaya koyar:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _

Egerçi herkese kendi diyârı hoş gelir ammâ

Bilâd içinde cây-ı istirâhat'dır Tekirdağ'ı

Dağı çok medh ederdim ger diyârım olmasa Luţfî

Cihanda misli nâdir bir vilâyet'dir Tekirdağ'ı

G.309/7-8

Ahmed Lutfî, şiirlerinde sadece yaşadığı yerle ilgili düşüncelerini değil Dîvân edebiyatının klasik çerçevesi dışına çıkarak geçirdiği hastalıkları, torunu ve oğullarının ölümlerini ve daha başka sıkıntılarını da yansıtmıştır. Öyle ki yakınındaki günlük hayatta beraber olduğu birçok isme de şiirlerinde yer vermiştir. *Dîvân*'ında yer alan üç manzum mektup (MSN.1, MSN.2 ve KT.1) özellikle dost ve arkadaş çevresini ortaya koyması açısından önemlidir. Bu şiirlerde bazı şair dostlarından da bahseder.

Dîvân'da "Rodocuk, Tekfurdağı, Dağ-ı Tekfur ve Tekirdağ" olarak geçen bu belde gerek yukarıda bahsedilen ticarî ve faal yapısı gerekse 18. yüzyıl Osmanlısında payitaht İstanbul'a yakınlığı nedeniyle birçok şaire ev sahipliği yapmış, bu şairlerden bazıları Tekirdağ'da doğmuş ve hayatını orada geçirmişken bazıları da bir sebeple sonradan oraya yerleşip orada vefat etmiş kişilerdir (Kaya, 2015, s.489-490).

18. yüzyılda Tekirdağ'da yaşadığını tespit ettiğimiz şair sayısı 31'dir. Bu şairlerle ilgili ilk bilgilere Ahmed Lutfî'nin çağdaşı şairleri tanıttığı *Tezkire-i Şuarâ* (Alpaydın & Yılmaz, 2021) adlı eseriyle, Edirneli Ahmet Bâdi Efendi'nin *Riyâz-ı Belde-i Edirne* (Adıgüzel & Gündoğdu, 2014) adlı eserinden ulaşmaktayız. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak yakın dönemde yazılmış olan A. Hilmi Yücebaş'ın *Tekirdağlı Şairler* kitabı (Yücebaş, 1939) ile Aydın Oy'un *Yüzyıllar Boyunca Tekirdağlı Şairler ve Yazarlar* (Oy, 1995) adlı eseri de bize bilgiler sunmaktadır. Bu kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Tekirdağ'da 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar toplam 73 şair yaşamıştır. Aşağıdaki tabloda ise bu 73 şairden sadece 18. yüzyılda Tekirdağ'da yaşamış 31 şair gösterilmiştir:

18. yüzyılda Tekirdağ'da yaşamış şairler

Sıra	Şair	Yüzyıl	Doğum Ölüm Yılları	Doğum Yeri	Mesleği
1	Ahmed Lutfî	18. yy	1688-1689 ? / 1745-1746'dan sonra	Tekirdağ	Hatip, Kâtip
2	Bezmî	18. yy	? - 1736/1737	Tekirdağ	Mumcu Esnafi
3	Cafer Efendi	18. yy	? - 1736/1737	Tekirdağ	Müezzin
4	Derviş Ahmed Dede	18. yy	? - 1744	Tekirdağ	Şeyh
5	Edîb, Mehmed Efendi	18. yy	? - ?	Tekirdağ	Defterdar
6	Emin	18. yy	? / 1757-1758'den sonra	Tekirdağ	Cizyedâr
7	Fahrî, Ahmed	18. yy	? - 1799	Tekirdağ	Müezzin, Hattat
8	Fehmî (Hicâbî)	18. yy	? - ?	?	Kâtip, Divan Efendiliği
9	Halil Efendi	18. yy	? - 1717/1718	Tekirdağ	?
10	Hâmid-i Bî-nevâ	18. yy	1732/1733 - 1800/1801	Tekirdağ	Ahçı Dede
11	Hasan Ağa	18. yy	? - 1727/1728	Tekirdağ	?
12	Hâsib (Seyyid Mehmed)	18. yy	1701/1702 - 1784/1785	Tekirdağ/ Hayrabolu	Mülazım
13	Hikmetî	18. yy	? - 1751/1752	Tekirdağ	Şeyh
14	Hüsni	18. yy	? - ?	Tekirdağ	İmam-hatip, Kâtip
15	Kahvecioğlu Süleyman	18. yy	? - 1766/1767	?	?
16	Mahvî, Mehmed	18. yy	? - 1737/1738	Tekirdağ	Şeyh

17	Mehmed, Fakrî	18. yy	? - 1716	?	?
18	Nâbî, Halil Çelebi	18. yy	? - 1732/1733	Tekirdağ	Kahveci
19	Nahlî, Abdülbaki Efendi	18. yy	? - 1733	Tekirdağ	Kâtip
20	Nehrî, Ahmed Efendi	18.yy	? -1769/1770	Tekirdağ	İmam-hatîp, Şeyh
21	Pertevî, Ahmed	18. yy	? - 1768	Çorlu	Şeyh
22	Peyrevî, Mustafa Çelebi	18. yy	? - 1737/1738	Tekirdağ	Kalyoncu
23	Remzî	18. yy	? - 1724/1725	Tekirdağ	Hancı
24	Rızâyî (Şerîfi)	18. yy	? - 1740/1741	Tekirdağ	Ulemâ
25	Rüşdî, Katranîzâde Hüseyin Efendi	18. yy	? - ?	Çorlu	Kâtip
26	Seyyid, Mehmed Efendi	18. yy	? - ?	Tekirdağ	İmam-Vaiz, Şeyh
27	Sırrî, Seyyid Ali	18. yy	? - 1788'den sonra	Tekirdağ	Kâtip
28	Şehrî, Mehmed Hammâmî Memiş Efendi	18. yy	? - 1735	Tekirdağ	Fetva hizmeti
29	Şehrî, Mehmed Efendi	18. yy	? - 1764	Tekirdağ	Kâtip
30	Zihnî, Mustafa Efendi	18. yy	? - ?	?	Kadı, Kâtip
31	Zihnî, Seyyid Mehmed Said	18. yy	? - 1787/1788	Keşan	Kâtip

Görüldüğü gibi 18. yüzyılda Ahmed Lutfi'yle aynı dönemde Tekirdağ beldesinde yaşamış olan toplam 31 şair vardır. Bu şairlerden 20'si (*Bezmî, Cafer Efendi, Derviş Ahmed Dede, Edîb, Emîn, Fehmî, Halil Efendi, Hasan Ağa, Hâsib, Hsnî, Mahvî, Nahlî, Nehrî, Remzî, Rızâyî (Şerîfi), Rüşdî, Seyyid, Sırrî, Şehrî Mehmed Hammâmî Memiş Efendi, Zihnî Mustafa Efendi*) Ahmed Lutfi'nin *Tezkire-i Suarâ* adlı eserinden tespit edilmiştir.

Geri kalan 11 şair (*Fahrî, Fakrî, Kahvecioğlu Süleyman, Mustafa Çelebi, Nâbî Halil Çelebi, Pertevî, Peyrevî, Şehrî Mehmed Efendi, Zihnî Seyyid Mehmed Said*) hakkında bilgi ise *Riyâz-ı Belde-i Edirne* adlı eserden alınmıştır.

şunu da belirtmek gerekir ki 18. yüzyıl şairlerinin yanında bu beldede, Dîvân edebiyatında önemli bir yere sahip olmuş olan 16. yüzyılda Ahmed Sârbân (l. 1545), Behiştî (l. 1511-1512 [?]), Nev'i (l. 1599) ve Vasfî (l. [?]) ile 17. yüzyılda Nev'izâde

Atâyî (öl. 1635) gibi önemli isimler de yetişmiştir. Ayrıca kendileri Tekirdağlı olmayıp bu şehirde görevleri vesilesiyle belli bir zaman yaşamış olan Bosnalı Sâbit (öl. 1712) ve Eğribozlu Mehmed Sırrî (öl. [?]) gibi şairlere de bu belde belli bir zaman ikamet etmişlerdir.

Tekirdağ’ında bir vesile ile bulunmuş olan bu şairlerin çevresinde, bu işe heveslenmiş birçok genç şair toplanmıştır. Bu genç şairler sırasıyla “talim, taklit ve nazire” silsilesiyle eğitimlerine devam ederek orijinal mazmunlara erişip kendi hünerlerini ortaya koyana dek bu şairlerin şair halkalarında bulunmuşlardır. Bu tarzda “usta-çırak” ilişkisi üzerine şekillenen bu eğitim halkaları Osmanlının her tarafında olduğu gibi Tekirdağ’ında da farklı mekânlarda ortaya çıkan “edebî muhitleri” meydana getirmiştir.

Bilindiği üzere Dîvân şairlerinin bir araya geldikleri bu edebî muhitler için payitahtta padişah sarayları veya devlet ricalinin konakları, vilayetlerde -varsa- şehzade sarayları -yoksa- paşa ve bey konakları, bu mekânların dışında ise şuarâ meclisleri, dükkânlar ve meyhaneleri (İpekten, 1996) sayabiliriz. Ahmed Lutfî’nin gerek *Divân*’ından gerekse *Tezkiresi*’nden edindiğimiz bilgilere göre 18. yüzyılda Tekirdağ’daki şairlerin toplandıkları edebî muhitler olarak sadece 3. şıktaki yerleri yani “şuarâ meclisleri, dükkânlar ve meyhaneleri” görmekteyiz. Bununla beraber şairin her iki eserinden tespit ettiğimiz bilgiler ışığında bu edebî muhitlerden de en çok dükkânlar o dönem şairlerinin uğrak yeri olmuştur.

2.1. Dükkânlar:

Hem payitahtta padişah sarayında hem de Anadolu vilayetlerindeki şehzade saraylarında veya devlet ricalinin konaklarında kendine bir yer bulamayan şairlerden kimisi en yakınlarındaki şuarâ meclisleri ve meyhanelerde toplanırken kimisi de şairlerden bazılarının geçinmek için açtığı dükkânlarda bir araya gelmişlerdir. Bu dükkânlara İstanbul’da Zâtî’nin remilci dükkânı ile Sübûtî’nin Karaman Pazarı’ndaki sah haf dükkânı (İpekten, 1996, s.238) iki güzel örnektir.

Ahmed Lutfî, *Tezkire-i Şuarâ* adlı eserindeki “Derviş Ahmed Efendi” ve “Şehri” maddelerinde şairlerin bir araya geldiği mekânlardan dükkânlara iki farklı örnek vardır.

Tezkire’nin “Derviş Ahmed Efendi” maddesinde bu zatın işlettiği kahvehane için, “*Kahvehane şuarâsından olmakla çöğür nâm sazda mahareti var idi. Tekfurdağı’na gelen çöğürzen şuarâ ile çalup çağırmağa...*” (Alpaydın & Yılmaz, 2021, s.60) şeklinde bir ifade geçmektedir. Öncelikle “*kahvehane şuarâsından*” ifadesi o dönemde kahvehanelerin şairler için bir yetişme ortamı olduğunu göstermekle beraber ayrıca bir toplanma yeri olduğunu da işaret etmektedir. Zira “*Tekfurdağı’na gelen çöğürzen*

şuarâ ile çalup çağırma” ifadesi de şairlerin yine kahvehanede bir araya gelip şiir okuyup eğlendiklerini göstermektedir.

Şehrî Efendi, *Tezkire*'den edindiğimiz bilgiye göre bir hamamcıdır. Bir ilim ehli olan bu şair, hamamında “*Gürûh-ı nüktedân ve ashab-ı fazl u irfan*”a, “*vakt-i zuhurdan tâ zamân-ı guruba dek*” dersler verirmiş (Alpaydın & Yılmaz, 2021, s.98). Bu iki örnekte de görüldüğü üzere 18. yüzyıl Tekirdağ'ında, şairlere ait dükkânlar sadece bir alış veriş mekânı değil aynı zamanda şuarânın toplanma mekânı olmuştur.

Ahmed Lutfi, *Dîvân*'ında bu dönem şairlerinin bir araya geldikleri edebî muhitlerden dükkânlar için farklı iki örnek daha vermiştir. Şair, Şeyh Mahmud Efendi'nin kahvehanesi için yazdığı tarih şiirinde bu mekânın şuarâ için bir toplanma yeri olduğunu söylemektedir. Hatta bu mekânda irfan erbabı için Aslı'nın meçhul kıssasını anlatan bir kıssahan yerine meddahça bir söylemin şairlerce tercih edildiğini belirtmektedir:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
Bu dükkâna gelen ekser ma'ârif nükte-perverdir
Nedir meddâhı anlar şöhbet eylerler belîgâne

Yalandır kışşa-ı meçhül-ı Aşlı diñlemez aħbâb
Gerekmez kışşa-ı ħ'ân meddâhça sür erbâb-ı 'îrfâna TR.103/3-4

Yine köşe başındaki berber dükkânı da o dönemde birçok şairin toplandığı bir mekan olmuştur. Orada güzeller bir araya gelmektedir:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
Ser-i taħmîsdeki berber bir 'acâyib cândır
Yine dolu mu güzellerle o dükkân nice-dir KT.1/42

2.2. Şuarâ Meclisleri

Dîvân şiiri geleneğinde şairler padişah veya şehzade sarayı dışında kendi aralarında da bir araya gelip birbirleri ile tanışır, şiirlerini okur ve bazı konular üzerine münakaşa ederlerdi. Bu toplantılar çoğu kez içkili olurdu. Bu meclisleri ya hali vakti yerinde bir kişinin evinde ya da şairlerin kendi evlerinde tertip edilirdi (İpekten, 1996, s.229).

Şair, küçükken İstanbul'dan doğum yeri olan Tekirdağ'ına yazdığı manzum “Muhabbetnâme”de, dayısı Şehrî'nin halini sorduktan sonra, onun şuarâ meclisinde hâlâ “erbâb-ı suhan” ve “zarîfân”ın toplanıp şiirler okuyup okumadıklarını sual

etmektedir. Bu da Tekirdağlı Şuarânın belli bir Şairin etrafında toplanıp Şiirler okuduğunu göstermektedir:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
O re'is-i Şuarâ ĥazret-i Şehri-i faŐih
O nedim ü o belig ü o suĥan-dân nicedir

Cem' olurlar mı yine Őem'ine erbâb-ı suĥan
Nazm u eŐârın okurlar mı zarîfân nicedir

KT.1/34-35

“Nicedir” redifli bu kıta-ı kebirin 40. beytinde Bezmî 'ye selamını iletirken onun ahbap ile Şiirlerini okuyup gülüp eğlendiğinden bahseder:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
Bezmî söyler mi yine tâze ĥazeller her-bâr
Yine aĥbâbla olmağda mı ĥandân nicedir

KT.1/40

Bunların yanında birkaç defa Tekirdağ'da naiplik görevine atanan Bâzergânzâde Mehmed Efendi için yazılan bir kasidesinde Şair, onun meclisinin Şuarânın istifade ettiği bir meclis olduğunu belirtmektedir:

_ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _ / _ . _ _
Meclisînden müstefid olmağda erbâb-ı suĥan
Őoĥbetînden Őab'-ı 'irfâna ĥalâvetdir gelen

K.7/42

Ayrıca Şair, “nev-zuhur” olan bir Őiirinin kendine nazire yazılması için ahbap meclisine yani Şuarâ meclisine “meylettiğini” söylerken “tâze” bir gazelinin de yine “irfan erbabına yakınlaŐması”nı yani “onlar tarafından kabul görmesi”ni istemektedir. Bu ifadeler Tekirdağ'ında, Şairlerin Şiirlerini birbirlerine okudukları ve nazireler yazdıkları bir meclisin varlığına Őaret etmektedir:

. _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _ / . _ _ _
Temennâ-yı nazire etmek için bugün ey Luĥfi
Bu Ői'r-i nev-zuĥûrum meclis-i aĥbâba meyl etdi G.317/7

_ _ . / . _ _ . / . _ _ . / . _ _
Bu tâze ĥazelle dilerim ki ede Luĥfi
Sa'y eyleyerek zümre-i 'irfâna taĥarrb

G.33/5

Şair, arkadaşlarından Mustafa Zihnî Efendi'ye yazdığı manzum mektupta onun şiirlerinin dost meclislerinde okunduğundan bahsetmektedir:

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _
Şirîni eylemişem vird-i zebân
Düşmez ağızımdan efendim bir ân

Bir yere gelse kaçan kim aĥbâb
Okurum şevkle ey 'âlî-cenâb MSN.1/17-18, 20

Diğer bir manzum mektubunda şair, birçok defa meclisinde iltifat gördüğü Kethüda Şevkî İsmail Bey'le kurduğu hususi bir şuarâ ortamından bahsetmektedir:

.. _ _ / .. _ _ / .. _ _
Doğuz ay leyl ü nehâr az mı meger
Ülfet ü şoĥbet ola şâm u seĥer

Maĥfice şoĥbetimiz bî-eşĥâş
Unutulmaz oluben şoĥbet-i ĥâş
Âb-ı luĥfuñ ile sıj-âb idi dil
İltifâtıñla şafâ-yâb idi dil

Unudulur mu bu ĥiç sulĥânım
Baña derdiñ gel efendim cânım

Beni tevĥiriñe şâyân etdiñ
Baña ikrâm-ı firâvân etdiñ MSN.2/20-24

Bunların yanında Ahmed Lutfî, *Tezkire*'sinde Sırrî'yi anlatırken: “*Maĥkeme-i şerifede ba'z-ı tahrîratdan fütür geldükçe aĥbâb-ı nüktedân ve yârân-ı sühândândan olan erbâb-ı irfâna sebep-i neşât ve bâ'is-i inbisât olmak için ba'z-ı nev-zuhûr lugazlarla def-i fütur ve tecdîd-i sürûr âdet-i edîbâneler ve de'b-i zarîfâneler olmuş idi* (Alpaydın & Yılmaz, 2021, s.94).” demektedir. Bu cümleden anlaşıldığına göre Sırrî, mahkemedeki vazifesinden sıkıldığı zamanlarda yazdığı yeni tarz lugazları “*aĥbâb-ı nüktedân ve yârân-ı sühândândan olan erbâb-ı irfâna*” bu şiirlerini arz edermiş. Bu bilgi ışığında Sırrî'nin şiirlerinden bazılarını, diğer şairlerle bir araya geldiği şuarâ meclisinde, onların nazarlarına takdim ettiğini anlamaktayız.

Yine bu *Tezkire*'de Ahmed Lutfî, Arapça ve Farsçaya hâkim olan Mahvî adlı bir şairden bahseder. Bu zat, Tekirdağ'ında imamından belagat sahiplerine, hatibinden şairlerine kadar birçok ilim ehline bahsi geçen bu iki dili öğretmiştir (Alpaydın & Yılmaz, 2021,

s.115). Kendisi de bir şair olan Mahvî'nin bu ilim meclisi ayrıca bir şuarâ meclisi işlevi de görmüş olmalıdır.

2.3. Meyhaneler

Bir kısmı müstesna olmak üzere şairlerin çoğu içki içerdi. Hatta afyon bile kullananları vardı (İpekten, 1996, s.243). Bu nedenle birçok şairin uğrak yeri olan meyhaneler 18. yüzyıl Tekirdağ'ında da şairlerin toplanma yerlerindendi. Ahmed Lutfi de şair taifesinin çokça bir araya geldiği yer olan "meyhane"lerin bu yönünü şiirlerine taşımıştır. Şair kendinin bir hüneri olmadığını zira gazelini meyhanecinin bile almadığını, ona itibar etmediğini belirtmektedir. Bu da şuarânın şiirlerini, şiirden anlayan meyhaneci ehline sunduklarının bir göstergesidir. Demek ki Tekirdağ'ında bazı meyhaneler, şairlerin şiirlerini hem birbirlerine hem de söz erbabı meyhanecilere sundukları birer edebî muhit olmuştur denilebilir:

__./.__./.__./.__.

Mey-ḥāneci almaz ḡazeli raḡbet olunmaz

'Arz eyleyüben gel deme Luṭfî hünerim var

G.149/5

Sonuç

Osmanlının geniş coğrafyasında yüzyıllarca varlığını ve etkisini devam ettirmiş olan Dîvân edebiyatı; padişah ve şehzade saraylarında, devlet ricalinin konaklarında, şuarâ meclislerinde son olarak da dükkân ve meyhanelerde farklı edebî muhitler var etmiştir. Bu muhitlerin müdavimi genç ve hevesli şairler kendi maharetlerini bu mekânlarda gösterme fırsatı bulmuşlardır. Şairler için hem bir şeyler öğrenme hem de kendini gösterme yeri olarak kabul edilen bu muhitler; şairlerin hoş sohbetler yaptıkları, karşılıklı olarak şiirlerini okudukları, birbirlerinin şiirlerine nazireler yazıp arz ettikleri şiir dolu faal mekânlar olmuşlardır.

Osmanlıda bir liman şehri olan Tekirdağ; yüzyıllar içinde gerek tabiat güzelliği ve gerekse payitahta yakınlığı gibi farklı sebeplerden dolayı birçok şaire ev sahipliği yapan bir mekân olmuştur. 18. yüzyıl Tekirdağ'ında şairler; çoğunlukla dükkânlar, meyhaneler ve bir şair veya bir devlet ricali etrafında şekillenen şuarâ meclislerinde bir araya gelmişler, böylece bu şehirdeki edebî muhitleri oluşturmuşlardır. Bu mekânlardan Derviş Ahmed Efendi'nin kahvehanesinde bir araya gelen şuarâ çöğür çalıp şiirler okurken ve kendisi de bir Farsîdân olan Şehrî Efendi'nin hamamında da güneş batana dek şiir sohbetleriyle vakit geçirmişlerdir.

Bu memlekette nâiplik vazifesi sebebiyle görev yapmış olan devlet ricalinde Bâzergânzâde Mehemed Efendi, içlerinde şair Ahmed Lutfi'nin de yer aldığı birçok şairle şiir sohbetleri yapmış, kendi etrafında bir şuarâ meclisi oluşturmuştur. Ayrıca

şairin şiirlerinden Zihnî ve şevk isimli iki şair dostuyla husus şiir sohbetleri yaptıklarını görmekteyiz. Bu durum şairlerin kendi aralarında özelde de şiir meclisleri oluşturduklarına işaret etmektedir.

Bu ortamların dışında karşımıza son olarak meyhaneler çıkmaktadır. *Divân*'da yer alan bir beyitte meyhaneci, kendisine sunulan şiirleri değerlendirecek kadar bilgiye sahiptir. Kabul etmesi şair için bir ltuftur. Bu da meyhanenin orada okunan şiirlerin hem meyhaneci hem de müdavimleri şairlerce değerinin takdir edildiği bir yer olduğunu akla getirmektedir.

Birer "şair yetiştirme merkezi" şeklinde karşımıza çıkan bu muhitlerde Tekirdağlı şairler hem kabiliyetlerini geliştirmek hem de usta ıracak geleneği içinde yetişip farklı bir şeyler söylemek istemişlerdir. Ahmed Lutfi de gerek *Divân*'ından gerekse *Tezkire*'sinden anlaşıldığına göre bu mekânların müdavimlerinden biri olmuştur. şairin bu meclislerde birçok ismin etrafında toplandığı şehrî Efendi'ye olan yakınlığı, onun şairlik yolundaki gelişiminde çok önemli bir faktör olmuştur.

Kaynakça

- Ahmed Badi Efendi(2014). *Riyaz-i Belde-i Edirne 20. yüzyıla kadar Osmanlı Edirne'si I-II-III*. (haz. N. ADIGÜZEL, R. GÜNDOĞDU).Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Alpaydın, B. & Yılmaz, M. (2021). *Tezkire-i şu'arâ*. DBY Yay.
- Ateş, H. (2011). “Tekirdağ” TDV İslam Ansiklopedisi C.40. 359-362. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tekirdag#1> (Erişim Tarihi 27.01.2023)
- Babinger F. (1992). *Osmanlı tarih yazarları ve eserleri* (ÜÇOK, Çev.). Kültür Bakanlığı Yay.
- Bursalı Mehmed Tahir(2016). *Osmanlı müellifleri*. C.3. (SARAÇ, haz.). TÜBA Yay.
- Erkan, A. S. (2022). *Tekirdağlı Ahmed Lutfi divânı (İnceleme-Tenkritli Metin-Sözlük)*. [Yayımlanmamış doktora tezi] Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü eğitim Enstitüsü.
- İpekten, H. (1996). *Dîvân edebiyatında edebî muhitler*. TDK Yay.
- Kaya, H. (2015). Murat Yıldız (ed.). Tekirdağlı divan şairleri, Rodosto'dan Süleymanpaşa'ya Tekirdağ. *Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu Bildirileri*. (Namık Kemal Üniversitesi 26-27 Mart 2015). Kitapevi, 489-510.
- Levend, A. S. (1988). *Türk edebiyat tarihi*. TTK Yay.
- Oy, A. (1995). *Yüzyıllar boyunca Tekirdağlı şair ve yazarlar*. Tekirdağ Valilik Yay.
- Tuman, M. N. (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Divan şairlerinin muhtasar biyografileri*. (haz. C. KURNAZ, M. TATÇI), Bizim Büro Yay.
- Tuncel, M. (2011). “Tekirdağ” TDV İslam Ansiklopedisi C.40. 362-364. <https://islamansiklopedisi.org.tr/tekirdag#2-bugunku-tekirdag> (Erişim Tarihi 27.01.2023)
- Yücebaş, A. H. (1939). *Tekirdağlı şairler*. İstanbul Cumhuriyet Matbaası.

Etik Kurul İzni

Bu alışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) zerinde araştırma yapılmamıştır. Makale edebiyat sahasına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarı, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar atışması bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.
